

ТРИЗУБІК. REVUE HEBDOMADAIRE. UKRAÏNIENNE. TRIDENT.

Число 16-7(374-5) рік вид. IX. 16 квітня 1933 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

На Великдень, 16 квітня 1933 року в Парижі.

Христос воскрес!

З Великоднем вітаємо всіх співробітників, читальників, прихильників «Тризуба», тут, в розсіянні, і там, на Україні сущих.

Звертаємося з одвічним християнським привітом, повним такого глибокого змісту, такої твердої віри, до них усіх, надто до тих, що там, на рідній, поневоленій Москвою, землі поневіряються в тяжкім ярмі, страждають, вірять, працюють і боряться за одне з нами — за визволення, самостійність і краще майбутнє отчизни.

Та сьогодні не з своїм лише привітом, не з своїми побажаннями вдаємося ми до всіх товаришів по зброї, по праці й боротьбі за волю: ми щасливі, що на велике свято маємо можливість подати слово до них, до нас усіх святої пам'яті й нескореної слави вождя нашого Симона Петлюри.

Отут друкуємо ми заклик до земляків, власноручно ним писаний. Слова ті писав він перед Великоднем 1926 року, незадовго до своєї передчасної смерті. Писав з думкою про Україну і перше за все для тих, що там, на Україні.

Великдень — свято перемоги життя над смертю. І саме в цей день, що мертвим у гробах життя дарував, в день коли затирається межа між мертвими й живими, випало нам поділитися з усіма, хто ще зостався тут з нами, палким, натхненим, повним віри в перемогу правди словом, до нас усіх зверненим, словом того, хто від нас одійшов, але на завжди разом з нами залишається, хто й вмерши живе з нами.

Як будете в церкві на Іл'євятиях, слухайте —
те слово Боже про страсти Христові, —
Евк будуть носити святу Плащаницю біля
Церкви, —
Як співачуть радісно „Христос Воскресе“, —

Згадайте про мучеників України,
загадайте про всіх, кого розстріляли болшовики;
загадайте і про тих, хто збрався в руках баротнів
нашу рідну землю від Московських казів і
своїх іуд-запродавців, —
загадайте і пам'яті всіх загиблих!

Не за голами кажи час!
Воскресе наша Україна, скине з себе
Московсько-болшовицьке сирмо.
Не забувайте про мучеників і праведників
наших

Не забувайте про невинну кров
і шукіть до пам'яті над воно-
вами, що не дають миру нам
на людському!

Переймемося-ж усі його настроєм, його думками, його вірою і, скупчивши всі наші духовні й фізичні сили на одному — на боротьбі за визволення й державність,— об'єднавшись в одній меті, в одному стремлінні — перемогти, прискоримо сподіваний день ясний визволення й воскресіння України.

Листи до земляків

XX.

« О к т я б р я т а » .

Недавно у Москві відбувся з'їзд «ударників» колхозного руху. На цьому з'їзді, згідно заведеному звичаю, похвалялися большевицькі провідники своїми великими досягненнями, але мимохіть, мабуть, в порядку «самокритики» на ньому виявилися тако-ж і де які дійсні результати соціалістичного сільського господарства. Результати, про які до цього часу не вільно було говорити прилюдно.

Само по собі зрозуміло, що вони були відомі всім вам, мої милі земляки і там на Україні, і тут, нам на чужині, бо правди, як шила в мішку, довго не заховаєш. Вона завжди вилізе на світ Божий! Але чільні проводирі «генеральної лінії» весь час робили вигляд, начеб-то все йде гаразд, колхозники «благоденствують», а соціалістичне господарство процвітає.

Тим часом, цей розквіт так почав дошкуляти навіть правлячій касті, що і вона відважилася на колхозному з'їзді на свого роду публічне каяття. Московський чоловік любить прилюдно каятися. Навіть Іван Грозний зі своїми песиголовцями, відрубавши голови якійсь тисячі люду, виходив на майдан і починав каятися в своїх гріхах.

Іван цей був православний та цар «Божою милістю». Був він тако-ж справжній «истинно-русскій». Сучасні московські продовжувателі його традицій, по більшості «инородць», не вірують ні в Бога, ні в чорта, але каятися почали й вони.

В цьому каятті вони признали, що на весь СССР є не більш 6 тис. колхозів (це з 200 тис.), які сьак-так можуть ними зватися. Призналися вони і до того, що колхозник дивиться й досі на колхозне господарство, як на чуже, що дзерно і всі інші продукти господарства систематично розкрадаються, що вся праця виконується як неохайніше, а машини постійно псуються, бо ніхто не вмів їм ради дати. Разом з тим виявлено тако-ж, що колхози являються осередками

такого визиску праці бідного хліборобського люду, про яке не міг мріяти жадний «куркуль».

Але перед і тут належав Кагановичеві, який признав, що у «колхозному русі ми поки що навіть не піонери, а тільки всього «о к т я б р я т а».

Це означає, що в справі соціалістичного сільського господарства панам з «політбюро» треба ще носи витирати та доглядати за чистотою своїх штанців...

* * *

Для мене, як хлібороба по вихованню, було з самого початку ясно, що з цих планетарних планів соціалістичного сільського господарства нічого путнього не вийде.

Сотні літ витворювалася психологія українського хлібороба, незчислимі покоління їх зміцняли хліборобські індивідуальні та родинні засади організації промислу, нерозривно віками зросталися вони з українським підсонням, ґрунтами і всією природою України. Змінити все це на щось інше можливо лише шляхом довгої виховуючої праці протягом багатьох поколінь, та й то невідомо, в якому напрямкові ці зміни можуть бути переведеними з надією на позитивні наслідки.

Історія спроб колективного хліборобства по самих ріжних країнах світа нічого окрім гірких невдач досі не дала, і само по собі зрозуміло, що не московським «головотяпам» розрішити одну з найскладніших проблем сучасного соціального життя.

І коли мені тепер доводиться читати ламентатії сучасних совітських писак та речників, що всі їхні колхозні невдачі залежать од того, що той самий «куркуль», якого вони тисячами нищили, рострілювали, засилали у Соловки та Сибір, перенісся до колхозів і там продовжує свою «контрреволюційну» роботу, то справді нічого більш дотепного по їхній адресі не можливо придумати, як проголосити їх нікчемними «октябрятами».

Як бачимо, вони й самі до цього вже прийшли. Самі розписалися в повному своєму неуцтві та державному банкруцтві. Мінімальна чесність вимагала б того, щоби вони уступили місце іншим, більш «дорослим».

Так ні, вони, роблять зовсім щось інше.

* * *

Вже на останньому пленумі ЦК Сталін пояснював невдачі в колективізації тим, що в ній завелося занадто багато шкідників, сабо-

тажників, що «ламають машини, підпалюють скирти, організують масову крадіжку й грабіж майна колхозів, а де-хто з них, навіть з професорським званням, доходять до того, що прищеплюють худобі в колхозах та совхозах сибірку, чуму і сприяють росповсюдженню мєнінгіту серед коней». Таке пояснення, не вішувало нічого доброго для тих, хто працював по організації колхозів.

Тим часом, дійсність перевищила всякі очікування. В наслідок тих ревізій, що зараз переводяться довіреними помішниками Сталіна по наркомземах України, Білоруси та Кавказу, на підставі даних ГПУ про неблагонадійність чинів центрального наркомзему, заарештовано було 78 чоловік і 35 з них вже розстріляно. Обвинувачено всіх нещасних в тому, що вони: 1) засмічували поля, 2) понижували врожайність, 3) ламали трактори, 4) нищили худобу і т. и.

На чолі списку цих нових шкідників стоїть т. Конар-Поліщук, що був помішником т. Яковлева, союзного наркомзема і, мабуть, тільки одно ГПУ може пояснити, як це могло статися, що Поліщук ламав трактори, засмічував поля, а Яковлів нічого не знав про це і все тішився успіхами колхозного руху,

Новиною в цій справі було, що вся вона вирішилася ГПУ скрито і ніякого прилюдного процесу не улаштовано і що на цей раз розстріляно, як шкідників, справжніх комуністів, з партійними білетами.

Цікаво такс-ж і те, що більшість засуджених та розстріляних мали українські прізвища. Видимо, саме українські комуністи відзначаються на сьогодні найбільшою охотою шкодити генеральній лінії.

* * *

Так ось як совітські «октябрюта» соціалістичного господарства виправдують своє власне нещаство. свої злочинства перед народом... Відповідальні за все нещастя та всю біду, що наробили вони своїми насильством над людською природою, органічними законами суспільства, — не вони самі, а якісь випадкові люде! А вся вина цих людей лише в тому, що вони в необережній приватній розмові висловили сумніви що-до генеральної лінії.

Струсь в час смертельної небезпеки ховає голову під крило і вірить, що він утік від неї. «Октябрюта» роблять те саме. Та що-ж їм робить? Вони почувають, що ця смертельна небезпека вже ось заглядає їм в очі, а розуму у них не більш, як у струся.

На то ж вони й «октябрюта».

St. Jean de Maurienne, 20. III. 33.

К. Ніко.

З чим повертатимемося?

Справді, ті, навіть уривчасті, відомості, що надходять до нас з поневоленої батьківщини, свідчать, ніби, про те, що наближається вже час, коли українська еміграція матиме змогу нарешті повертатися до-дому.

І не може не повставати у кожного емігранта, якому дорога залишилася далека батьківщина, і який не розмінявся серед еміграційних дрібниць та злиднів, багато питань, зв'язаних з цим поверненням.

І перше, найголовніше, найболючіше, це — а як же ми зустрінемося? Як же нас там зустрінуть? Чи зрозуміємо один одного?...

Дванадцять, а то й більше років минуло, як очі в-останнє бачили рідні оселі, рідних людей, рідне небо, як доводилося в-останнє розмовляти з сусідами, земляками, що залишилися там...

Дванадцять, а то й більше-ж років пробігло цілком різного, цілком одмінного життя в українській еміграції тут, і в українського народу там...

Чи зрозуміють же один одного? Чи радісно зустрінуть один одного? Чи, може, високою стіною стануть по-між рідними ці тринадцять років різного життя, відмінних переживань?

І чимало важких сумнівів повстає з цього приводу в душі кожного сумлінного українського емігранта.

Але на це питання можна-ж знайти відповідь і тепер, відповідь об'єктивну, що є справжнім голосом звітти.

Відповідь цю можна знайти в різних перипетіях голосного судового процесу Співки Визволення України, що дав можливість тутешній еміграції цілком обізнатися з тамтешнім життям, настроями, ідеологією.

І ось, коли звернемо увагу на тамтешній звичай завжди згадувати за «тих, що там», на Заході; коли зупинимося на різних деталях зізнань та пояснень підсудних на цьому процесі, то можемо з певністю сказати, що не забули тамтешні за тутешніх, не перервалися духові зв'язки, в унісон б'ється серце українців і на еміграції, і під окупацією суших.

— Правда, — можуть нам на це відповісти, — проте, правда лише що-до засуджених, до тих, що поки-що зникли з обр'ю української дійсності.

Але ж засуджені ці були вожді, керманичі, ті, що стояли на чолі визвольного руху, що втілювали в собі цей визвольний рух, а крім того розчиняться ж тоді двері їхніх казематів, і знову вони займуть свої місця. Не треба-ж забувати до того, що цим засудженим керманичам співчуває населення, і навіть сам вирок суду підтверджує, що організація ця охоплювала всю Україну.

Отже настрої, почуття, ідеологія, що їх можна було почути з уст 45, не є настрої, почуття, ідеологія одиниць, а цілих мас на Україні, з міста, з села....

І знову можуть нам закинути скептики: але ж протягом цього часу

встиг вирости на Україні молодий ліс, виходить на арену життя нове, молоде покоління.

Не можна заперечувати, що завжди були, є і будуть різниці поглядів по-між батьками і дітьми — це вже закон природи, що його може найгостріше відчувається за теперішніх часів.

Не забувайте, проте, що поруч з СБУ на Україні існувала й організація молоді — СУМ, з тією ж самою ідеологією, як представники цієї молоді ставилися до попереднього покоління, і то не тільки зв'язані кров'ю, але й цілком іншої, орієнтації, наприклад, — комсомольці.

Крім того, самі умови окупації, поневолення сприяють скоріше зближенню, ніж розходженню різних поколінь.

Ці ж самі умови тако-ж сприяють збільшенню орієнтації на своє рідне, на УНР, на свій законний уряд.

Отже, зустріч буде, очевидно, з цілковитою симпатією, радістю того боку, більш того, на нашу думку, з великими надіями.

І треба тут вжити всіх заходів, щоб не завели ті надії там.

Які ж це можуть бути надії, на що саме? Які надії може покласти український нарід під окупацією на свою еміграцію?

Яке б не було життя там, але воно існує, точиться; хоч і з перебоями, хоч і під чужим керівництвом, але працює багато з його гвинтиків, — і багато цих гвинтиків сучасного життя на Україні складаються з українців—інженерів, техніків, агрономів, учителів.

З відродженням, воскресінням відпаде, безумовно, частина цих гвинтиків, але, мабуть, вся вона зараз же заповниться українцями-ж, розпорошеними волею чи неволею по всьому теперішньому СССР і взагалі по всьому світу.

Отже продовжувати практичне поточне життя велика машина зараз же по перевероті, напевно, буде в стані.

Але слід було б так зробити, щоб, зараз же по перевероті ця машина продовжувала працювати, безумовно, з відповідними змінами.

Кажу змінами, а не цілковитим перероблюванням, цілковитим ламанням, бо чим лагідніші, непомітніші на перших кроках будуть ці зміни, тим легше це відіб'ється на всій машині, і без того пошарпаній, поношеній, визисканій, яку мусимо берегти, до якої мусимо поставитися, як добрі господарі-власники.

Кажу змінами, бо не може, на мою думку, і через теоретичні, і через практичні причини, на Україні другого ж дня по її визволенні запанувати ідеальний бажаний устрій.

Отже, між станом річей під час перевероту і ідеально бажаним в теорії устроєм по всіх деталях мусить тягнутися де-який перехідний період, протягом якого, з відповідними змінами тільки, машина мусить працювати.

Тамтешні українці не мають відповідних умов, щоб творити «контр революційні» теорії, потрібні для зміни цілого курсу роботи машини, теорії, потрібні для запровадження змін в деталях роботи машини.

І безумовно, творіння цих «теорій», вироблення їх є справа української еміграції. Вийшла ж на еміграцію велика частина україн-

ської інтелігенції, і має вона, хоч не завжди матеріяльну, то принаймні моральну змогу провадити цю роботу, витворювати такі потрібні для нового життя цінності.

Не забуваймо, що ходить про майбутню життєздатність новоповсталі України. Не парадокс, що найгірший лад є краший за найліпше безладдя. І мозок народу мусить заздалегідь подбати, щоб як найменше було цього безладдя по перевороті, щоб як найменше було «поглиблень» нової революції, як найменше між-та безладдя, бо ці поглиблення, бо ці між-та безладдя, такі властиві майже всім переворотам, можуть у найфатальніший спосіб відбитися на житті новонародженої хоч далеко не в перший раз, держави.

Тут знову виникає одно з «клятих» питань.

В який спосіб слід було б виробляти ці «теорії»?

Чи еміграція мусить пристосуватися до життєвої практики свого народу, чи нарід до «теорій», що вироблює його ж власна кістка від кістки, плоть од плоти — еміграція?

Здається мені, що ці теорії на переходовий час мусять бути як найближчі до тамтешнього життя, мусять бути як найпрактичніші.

Зрозуміло, що це не стосується до принципів питань.

І українська еміграція розпочала вже цю свою так корисну роботу, потрібну для українського народу й того, що під окупацією, і того, що на еміграції.

Хотілося б нам де-що висловити з приводу надзвичайно цінної, надзвичайно актуальної, багатой змістом статті «Перед поворотом на Україну» («Тризуб» ч. 28-29, 10.VII.1932).

Вважаємо це з свого боку не за заперечення, а скоріше за доповнення цієї статті, поставленням крапок над «і» в де-яких місцях.

Винний сам автор, що читач не може байдуже ставитися до його статті, не може без захоплення не читати, а просто ковтати її.

Порушує шановний автор питання про потребу якоїсь ідеї, гасла, що мали б центральне та об'єднуюче значіння в напрямку консолідації сил визвольної боротьби коло прапору УНР.

Тут мимоволі повстає запитання, для чого це? Невже самого прапору цього не досить? Невже сам він не являє собою цієї ідеї?

Очі нетерпляче перебігають на наступну сторінку і раптом зупиняються.

За таку ідею, за таке гасло повинні, виходить, стати Українські Установчі Збори...

Чи так же воно?

Що таке установчі збори, конституанта з погляду державного права?

Це орган, в якому нарід у цілому через своїх, нічим літерально не обмежених, представників встановлює свою волю.

І головна риса установчих зборів це цілковита необмеженість, цілковите самодержавство.

На практиці це, головно, фіксація, закріплення чогось, що скоїлося в житті держави, революційних переворотів, революційних змін в тій самій державі. До цього прагнули невідбути російські установчі

збори, це виконали недавні іспанські кортеси, наділені функціями конституанти.

В новонароджених, новоповсталих державах, вони або те, що замінює їх, безумовно мусять одбутися на початку нового життя, бо мусять закріпити найголовніше — самостійність існування держави. Таку роль відграла Центральна Рада, видаючи IV Універсал, Трудовий Конгрес по революційному поваленні гетьманату.

Отже чи потрібні будуть установчі збори по поваленні большевиків на Україні?

Тільки тоді, якщо вважати теперішній уряд на Україні не за окупаційний, не примусовий, не через збройну силу накинутий, а за справжній уряд з ласки народу, якого скине революція внутрішня, утворюючи собі новий.

Щоб зафіксувати цю зміну законного свого часу уряду на інший, безумовно потрібні були б установчі збори.

Але коли розглядати державний стан на Україні в такий спосіб, що чужа збройна сила окупувала її, силою вигнавши законний уряд, що цей уряд не перериває свого існування, своєї чинности протягом всього часу окупації, хоча б і на еміграції, й що по поваленні окупації законний уряд цей знову повертається до свого народу, то установчих зборів не потрібно, як не було їх потрібно по поверненні бельгійського чи сербського, скажім, урядів до-дому по скінченні німецької окупації.

Установчі збори потрібні були б ще, коли б на Україні, разом з повстанням проти окупантів, трапилося б і повстання проти законного сучасного українського уряду, що перебуває на еміграції й що влади не втратив, не зрікся, коли б український нарід не бажав продовжувати свого політичного життя, розпочатого 1917 року, а хотів, перекресливши його, розпочати щось цілком нове, ще не вирішене, і коли б на цих зборах мусіли знову вирішуватися питання, чи бути Україні самостійною, чи федеративною, чи автономною, чи в союзі з якоюсь іншою державою, чи бути їй в формі УНР, чи У. Д. й т. д.

А на практиці, в житті це було б те, що на Україні, ще кволій, яка лише повстала до нового життя, знову було б кинуте — і не з низу, не з підпілля, а з гори, од влади — гасло внутрішньої виборчої боротьби у всенародньому масштабі, боротьби в нічим необмежених установчих зборах, куди мають право і мусять увійти представники всіх політичних напрямків, вчорашні (а може й сьогоднішні) комуністи, може прихильники єднання з Росією, федерації з Росією, союзу з Росією, а головно прихильники не консолідації на Україні, а хроничних заколотів, внутрішньої боротьби.

Pereat Ukraina, fiat democratia!

Крім того, у відомому ж заклику уряду УНР до народу українського 26-го травня 1930 року, так би мовити, програмі цього уряду, жадного слова немає про установчі збори.

Це й цілком зрозуміло — на демократичності ж засновано гасло УНР. Слушного часу уряд скликає парламент, парламент законодавчий, який провадить, затверджує відповідне законодавство, додержуючися певних традицій, історії — попереду Україна, а потім демократія.

Але це буде парламент України, парламент УНР, а не установчі збори, що теоретично мусять бути виші і за УНР, і саму навіть Україну.

Не можу погодитися з шановним автором і в тім, ніби це гасло установчих зборів було б таке страшне та грізне для сучасних окупантів.

Мабуть коли б запропонувати їм 2 гасла: «Українських Установчих Зборів» і «Самостійної Української Народньої Республіки», — то безумовно з великим задоволенням вони погодилися б на перше.

Все, що не ясне, що не має крапки над «і», все це на руку їм, мистцям агітації, пропаганди...

Ну, а як же поставляться до цього гасла там, на Україні?

Коли ми уважно придивимося до промов, пояснень та зізнань на судовому процесі СВУ, де большевики, влада окупантська, вживала всіх заходів, щоб виявити все, з їхнього погляду, контрреволюційне, то ніхто ж ані словом не згадав за ці самі установчі збори, нікому і до голови не приходило там братися за цю цілком не своєчасну зброю, забули за неї, непотрібна вона.

Найактуальніше, найжиттєвіше, найпрактичніше гасло там, під окупацією, у неволі, це самостійна УНР, це нація по-над партіями, це держава по-над класами.

Не зрозуміло, не переконливо тако-ж для мене, чому це для цілого демократичного світа мусить бути симпатичне таке гасло, гасло чогось поки ще неусталеного, не вирішеного остаточно (бо установчі збори, це ж є справді конституанта, й її вирішення остаточно ж не відоме), а не може бути симпатичним гасло поновлення УНР на рідних теренах, продовження влади її законного уряду, який продовжував існувати без жадної перерви, хоч би і на еміграції, тоб-то продовження форми державного устрою, влади, за які вже висловився раз український нарід?

А запроваджувати гасло установчих зборів, це, на мою думку, підривати до де-якої міри авторитет цього устрою, і цієї влади.

Але, здається, не така вже велика різниця поглядів у мене і в автора згаданої статті, бо і він обмежує де в чім діяльність майбутніх установчих зборів, тоб-то надає цьому органу зміст не установчих зборів, а парламенту, залишаючи лише за ним цю назву.

Проте назва ця й свого часу великої популярності на теренах України не набула, було це рабське копіювання з Росії, де назва ця була справді актуальна, а тому, чи слід використовувати цю назву, як не як, а не популярну, навіть дискредитовану?

Далі, зазначає автор у своїй статті, що вирішення економічних питань по перевороті на Україні вимагатиме не закону, не декрету, а революційного чину, а потім санкції цього чину.

Як-що я правильно зрозумів цей абзац, то погодитися з ним не можу.

Революційними чинами можемо назвати всі чини, які будуть скеровані проти окупантської влади, але по скиненні цієї влади вже це не мусять бути революційні чини. Про революційний чин, щоб запро-

ваджувати нове по перевороті, ходило б тоді, коли б на новоповсталій Україні не було легального уряду, який весь час продовжує існувати. На мою думку, негайно по перевороті обставини вимагатимуть не революційного чину, а законів, декретів з боку свого-ж уряду.

І про підготовлення, про творіння задалегідь цих законів, що охоплювали б всі галузі життя, зараз же по перевороті і мусить дбати тепер українська еміграція.

Може й матимуть вони, ці закони, на переходовий час, свої хиби, але зміни в них це вже справа дальшого, коли буде взято під увагу й емігрантські теорії й місцеву практику життя.

Тепер, з приводу запровадження по перевороті де-яких конкретних негайних заходів економічного порядку, тоб-то з приводу того, що є найпотрібніше.

Перший з таких заходів це безумовно вирішення найцікавішого, найбільшого, може єдиного в історії земельного питання на Україні по поваленні большевиків. На мою думку, практичне вирішення цього питання є трудне, скомпліковане, складне, й трохи за абстрактний є рецепт, який для його вирішення подає нам автор.

Головна риса рецепту автора це обмеження втручання влади в земельні стосунки на Україні по поновленні там уже своєї влади; отже долю кожного колгоспу й його майна мусять вирішити його члени за участю представників місцевої сільради; сільради впорядковують усі земельні стосунки, а влада виступає вже як друга інстанція.

По-перше, для мене це незрозуміло, бо, коли «сільрада» буде являти собою щось нове, то шановний автор не пояснює нам цього, а коли вона на перших, може, кроках являтиме те, що й тепер, то це й є про-стисінький орган місцевої влади з досить широкими уповноваженнями по всіх галузях.

Отже незрозуміло, в який спосіб мусить бути дотримано і невтручання влади, й впорядкування земельних стосунків на селі з боку тієї-ж місцевої влади-сільради?

А по-друге,— колгоспи самі вирішатимуть долю своєї землі й свого майна.

Припустім собі один з тисяч колгоспів, що побажає негайно, по поновленні української влади, вирішити свої земельні взаємовідносини.

На 200 га його землі хай з'являться такі претенденти:

1) 25 членів цього колгоспу, що працюють в ньому з осені 1929 року — з них 20 місцевих селян і 5 колишніх робітників, перекинутих до колгоспу те-ж з осені 1929-го року, і які бажають залишитися на землі;

2) 10 «куркулів», що мали по 5 десятин в земельній площі до осені 1929 року і яких було «розкуркулено» з відібранням землі і заслано на Соловки;

3) 5 місцевих селян, що володіли землею, але що їх потім, уже з колгоспу, було перекинуто на роботу до Донбасу;

4) родини 4 «куркулів», що мали по 20 десятин на початку больше-

вицької окупації та що їх за протиокупаньтську діяльність було розстріляно, а землю конфісковано;

5) 2 козаки реемігранти, що мали до виходу з України по 10 десятин землі, яку було конфісковано.

Не порушуємо питання про колишнього поміщика, частина колишніх земель якого те-ж тепер під колгоспом, уважаємо, що уряд УНР у своєму заклику 26-го травня 1930 року їхню долю що-до колишньої їхньої землі вже вирішив.

Отже в який спосіб самі члени колгоспу, за участю сільради та навіть і вищої місцевої влади вирішать ці претензії?

Хто саме, на підставі чого і на яку кількість землі має право тепер, коли знищено попередню землевпорядженням, а потім колективізацією всі попередні межі, коли знищено всі земельні документи (у одних знищила влада під час конфіскації, а інші самі знищили, боючися, щоб їх не заподірили в «контрреволюції»)?

А скільки таких комплікацій висує життя, завжди скомплікованіше, ніж людська фантастика, комплікацій найрізноманітніших в кожному районі, в кожному колгоспові?

І що ж, мусить їх вирішувати кожний колгосп на свій зразок?

Це-ж буде вирішення суперечок за землю, за власність на землю, завжди найболючіших на Україні, й вирішення по 13 роках окупації з її аморальним впливом, коли ще залишиться на Україні чимало агентів попередньої влади, завжди готових на провокацію, на запровадження заколотів.

І що-ж члени колгоспу самі поступатимуться землею, яку вважають за власну на користь колишніх її власників?

І чи не повстануть два табори претендентів з правами теперішніми і колишніми?

І замість консолідації, так потрібної на селі, чи не повстане щось навпаки і чи не користатиметься з цього хтось третій?

І чи в цих тисячах маленьких одиниць, що на свій кшталт кожна вирішать у себе земельне питання, знайдеться добросумлінна щира готовність перерішувати його потім на вимогу влади, і знову чи не буде тут багато приводів до провокації?

А розподіл майна, с.-г. інвентаря, продуктів, іноді, може, й чималих?

Тут же знову будуть претензії не тільки теперішніх, але й колишніх власників землі, і претензії не безпідставні.

І чи не може це все перетворитися в «чорний переділ», в задоволення суто шкірницьких егоїстичних інтересів, з цілковитим занедбанням права, інтересів держави, держави ще бідної на перших кроках, якій потрібний буде кожний зайвий шаг?

Що мусить стояти на першому плані за переходового часу, чи інтереси держави, чи суто егоїстичні інтереси приватних осіб?

А питання про радгоспи, про їхній інвентар? Бо є радгоспи, що їх утворено з маєтків колишніх поміщиків, а є радгоспи, що їх утворено з селянських земель, і колишні власники, які повернуться з Соловок, з еміграції, діти забитих — будуть же подавати свої претензії на

негайне повернення їм їхньої землі, їхнього майна, збитків за весь час?

Я лише ставлю запитання, бо, на мою, не фахову думку, це така гушавина запитань, що відповіді на них не під силу одній людині, але дати відповідь на це все треба неодмінно, треба в цьому розібратися, і заздалегідь, а не тоді, і закономірно, але не в цілком в хатній спосіб в кожному колгоспі зокрема.

І ось тут то еміграція і може дуже прислужитися своєму народові, заздалегідь вирішаючи, розбіраючися в цих всіх комплікаціях.

Відповідні наукові товариства, установи мусять утворити цілу струнку схему практичного, але закономірного вирішення земельного питання на Україні на перший переходовий час, поки не буде запроваджено вже потім остаточної земельної реформи.

І це-ж будуть не різні проекти, а закон законного, безперервного українського уряду, свого уряду, який повернувся й якого розпорядженням навіть приємно буде коритися, по поваленні окупаційної примусової влади.

Далі, вирішення частки загально-російських боргів, що припадає на Україну зовсім не легке, і чи не слід було б розпочинати вирішувати це питання тепер же, на еміграції, — фахових сил досить, не бракуватиме й матеріялів.

А до-дому повертатися з виготовленими схемами, цифрами, до ознайомлення з якими можна запрошувати й європейських експертів.

А питання, зв'язані з промисловістю, зовнішню торгівлю, валютою, чи не мусить бути це все опрацьовано як слід, у відповідній формі, щоб, коли повстане слухний час, було що застосувати, чим керуватися?

І за вирішення, виготовлення цих, скажімо просто, законів на перший переходовий час, дуже і дуже подякує український нарід своїй еміграції.

Не тільки зі зброєю в руках мусить повертатися додому українська еміграція, щоб охороняти свою новоповсталу батьківщину, вона, в певній своїй частині — мозок українського народу, мусить принести з собою і багато моральної зброї, багато наукових цінностей, які допомогли б українському народові як найменш болюче, як можна здоровіше пережити переходові часи по поваленні окупації, щоби помогти батьківщині як найскорше почати жити здоровим нормальним державним життям.

Гл. Л.

Хроніка.

З життя укр. еміграції.

У Франції

— Виклади в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі. В неділю, 9 квітня в Бібліотеці відбувся виклад проф. Л. Бича, проректора Української Господарської Академії в Подєбрадах, про заснування й працю Українського Технічного Інституту Позаочного Навчання, що його закладено при Академії. Грунтовний, докладний і разом з тим живий виклад шановного гостя про перші кроки життя нової користної навчальної установи викликав велике зацікавлення присутніх.

Взагалі останнім часом оживилася значно лекційна діяльність Бібліотеки. Крім лекції проф. Л. Бича минулої зими, як про це повідомлялося вже в «Тризубі», відбулися виклади: проф. О. Шульгина — «Драгоманів, як політик», кн. І. Тонаржевського-Карашевича — «Гетьман Пилип Орлик», п. В. Леонтовича «Устрій Української Церкви».

Надалі має бути прочитано виклад проф. Дм. Дорошенка — «Василь Горленко — критик і етнограф» — 29 квітня; В. Прокоповича — «Стародавня церква українська» (характерні риси нашого церковного будівництва) — 7 травня; В. Прокоповича — «Видубецький монастир» (історична екскурсія) — 13 травня.

Намічено низку інших лекцій, і між ними п. М. Шумицького: «Український архітектурний стиль».

— З життя Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. За місяць лютий Б-ка дістала: від п. М. Малярчука (Париж) — 3 грамоф. плити, ред. «Тризуба»

— 10 світлин, п. З. Безуглого (Париж) — три світлини, полк. І. Литвиненка (Рівно) — 1 світлинку академії на честь С. Петлюри, проф. О. Шульгина — 1 світлина, п. Ол. Лугового (Канада) — 1 кн., інж. Іл. Хмелюка (Париж) — 3 кн., М. Єремєєва — 1 кн., Воєнно-Істор. Т-ва в Польщі — 1 кн., проф. Ф. Стешка (Прага) два зошити нот, редакції «Богословія» (Львів) — три книги, п. Ів. Гончаренка — рукопис статті про Стефаніка французькою, С. Наріжного (Прага) — 1 кн., п. П. Зленка (Прага) — комплект тижневика «Український Тиждень», п. М. Малярчука — 1 світлина і від п. В. Дорошенка (Львів) — 29 книг.

Грошові пожертви одержано: від С. Кременя (на опал) — 10 фр., полк. П. Труби (з Польщі) — збірка — 114.30 фр., Спілки Українок-Емігранток у Польщі — 50 фр., полк. Ів. Литвиненка з Рівного — збірка — 47.55 фр., та від нього-ж 40 лей рум., від NN — 300 фр. — пожертва на бібліотеку замість вінка на могилу матери, ред. «Тризуба» — 100 фр., В. Прокоповича — 50 фр., С. Мусієнко — 15 фр., п. Козачка — 20 фр., Громади в Шато-де-ля-Форе — 15 фр., відділу УЦК в Польщі в Плотичному — 52 фр., і від відділу в Ковлі (збірка п. О. Калужного) — 31 фр., та п. А. Кучерявенка (Франція) — 25 фр.

Вважаємо обов'язком відмітити милу пожертву п. М. Малярчука, який, з огляду на холодну погоду, купив мішок вугілля.

В цьому році Б-ка дістас такі органи преси: І. З Канади: Вістник, Канадійський Ранок, Канадійський Фармер, Новий Шлях, Нова Ера, Точило, Український Голос, Українські Вісти. II. З Спол. Держав:

Америка, Дніпро, Народне Слово, Нове Життя, Свобода, Український Вістник. III. З Аргентини: Наше життя, Українське Слово. IV. З Бразилії: Український Хлібороб. V. З Чехії: Вісти Союзу Укр. пластунів-емі Грантів, Розбудова Нації, Український Тиждень, Українське Слово (Ужгород). VI. З Австрії: Український Філятеліст. VII. З Румунії: Час (Буковина). VIII. З Польщі: Богословіє, Вістник, Вісти з Лугу, Громадський Голос, Господарсько-Кооперативний Часопис, Діло, Дзвони, Життя Покуття, Жіноча Доля, За Соборність, Кіно, Мета, Неділя, Новий Час, Нова Хата, Наш Приятель, Нова Зоря, Правда, Рідна Мова, Світ Дитини, Студентський Шлях, Свобода, Табор, Українська Нива, Українське Слово. IX. З сов. України: Радянський Книгар, що його передає ред. «Тризуба». X. З Німеччини: Інформаційний Листок Допомогового Комітету.

Крім того чужими мовами Б-ка дістає: Вольноє Казачество (Прага), The Investigator (London), Wschód (Warszawa), Biuletyn Polsko-Ukraiński (Warszawa), Emel Medjmuasa (Roumanie), France-Orient (Paris), Prométhée (Paris), Vollkerbund (Genève), Ecclesia (Genève) та Bulletin du Bureau de Presse Ukrainien (Paris).

Бібліотека просить редакції газет, які не найдуть себе в цьому списку, надіслати ласкаво свої видання.

— За місяць березень Бібліотека дістала книжки й інші друки від В. К. Прокоповича — 1 фото, п. М. Еремієва — 3 фото, п. Л. Перфєцького — 1 кн., пані М. Мілоцької — 10 книг, п. Є. Онацького з Риму — 1 кн., п. М. Забіло з Туреччини — 10 чисел журналів і газет, п. І. Токаржевського — 2 кн., Ред. «Вольного Казачства» з Праги — 1 кн., ред. «Тризуба» — 1 книга та 13 фото, від п. Л. Янушевича з Праги — 2 фото, п. Б.

Лазаревського — 1 фото, Укр. Пресового Бюра в Берліні — 3 листівки — мапи України, Военно-Историчн. Т-ва у Варшаві — 1 кн., Мистецького Т-ва в Шалеті — 1 фото, п. Парашука з Софії (Болгарія) — відозви, театр. афіші, комплект газ. «На сторожі», жалібні оповістки про смерть С. Петлюри, Шишманова й інші малі друки, та від п. Граба з Бельгії програми й афіші.

Грошеві датки за цей час поступили від: полк. Дубового — 10 фр., та пан-отця М. Широцького з Володимира Вол. — збірка 18.50 золот.

В мин. місяці Б-ка почала знову діставати: «Сільський Господар», «Життя й Знання» та з нових видань «Наш Клич», «Молоді Робітники», «Український Народ» та УТГІ — журнал шкільного листування Укр. Техн.-Господар. Інституту позаочного навчання в Подєбрадах.

Всім жертводавцям та прихильникам Рада Б-ки висловлює свою щирю й глибоку подяку.

— Вінок на могилу С. Петлюри. На могилу бл. пам. Головного Отамана С. Петлюри поклав вінок п. П. Кожевників.

— Український Театр у Парижі. Відомо, яку роль відіграє театр в культурному житті кожної нації. Тому так бажаною й корисною є праця кожного українського театру на вигнанні в той час, як ми ще змагаємося за відродження нашої державности. Рідна музика бо й пісня, а при тому й живе слово із сцени підігрівають в наших серцях любов до свого рідного, до свого краю. Крім того, як засіб національної пропаганди відіграє театр на чужині тако-ж велику роль. Не можна не відмітити з приємністю, що на тих виставах, які Український Театр улаштував у Парижі, завжди було присутнім і французьке громадянство.

На жаль, за браком матеріяльних засобів, Український Театр у Парижі не може поширити своєї

праці. Треба набути гардеробу, театральну бібліотеку, музику, але все це не під силу театрові. Тому Управа Українського Театру в Парижі звертається з закликом до всього українського громадянства прийти театрові з допомогою, щоб він зміг і надалі продовжувати свою працю та міг перетворитися в постійний український театр у Парижі.

Пожертви просять надсилати на адресу п. Я. Поліщука — 42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5.

За Управу Українського Театру в Парижі: П. Шмалій, голова; Я. Поліщук, скарбник.

— Звіт з ялинки для українських дітей в Парижі, улаштованої в помешканні Mutualité 25 грудня 1932 року.

Прибуток: підписні листи — ч. 1 (Бібліотека ім. С. Петлюри) — 17 фр., ч. 2 (редакція «Тризуба») — 128 фр., ч. 3. (Студ. Громада) — 10 фр., ч. 4 (п. Набока) — 120 фр., ч. 5 (пані Стасіва) — 119 фр., ч. 6 (пані Косенкова) — 120 фр., ч. 7 (пані Голіцинська) — 55 фр., ч. 8 (п. Наглюк) — 45 фр. Разом — 614 фр.

Видаток: помешкання — 100,50 фр., конс'єржеві — 15, ялінка — 25,50, цяцькі дітям — 210, перевозка ялинки, цяцьок — 32,50, матерія на мішечки й ин. — 23, полуденок для дітей — 136. Разом 542 фр. 50 с.

Лишок в сумі фр. 71, 50 передано до фонду на влаштування дитячих свят. Комітет по влаштуванні ялинки приносить щире подяку всім особам, які тим чи иншим способом допомогли при влаштуванні ялинки.

Комітет.

— Розшукус Петро Широженко свого сина Степана, який в 1927-28 р. виїхав з Польщі до Франції. Повідомлення просить направляти на адресу редакції «Тризуба».

У Польщі

— З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві.

14 лютого б. р. відбулися чергові збори Економічного Семінару, на яких інж. В. Яновський зачитав свій реферат на тему: «Нариси з робітничого питання в УССР».

Тези реферату були наступні:

1) Відбудова зруйнованої господарки під час громадянської війни та розвинення нових галузів промисловости викликало велике запотребування на робітничу силу, яку большевики стали збільшувати в порівнянні до 1913 року.

2) Неможливість звичайним способом поповнити кадри робочої сили змушує большевиків уживати способів «вербування», цебто укритого примусу і навіть переселення цілих родин, а ті способи не дають позитивних наслідків.

3) Неможливість поповнити кадри лише чоловічою силою змушує большевиків звернути велику увагу на втягнення жінок до промисловости, вони працюють і в металургії та машинобудівництві. Для полегшення жінкам праці в промисловості, звернено велику увагу на звільнення їх від хатньої праці.

4) Поруч із зростанням загальної кількості робочої сили, не вдається наразі опанувати справи зросту кваліфікованої сили, зокрема вищих технічних сил. Надію покладається на другу п'ятилітку, яка має довести питому вагу цих сил до потрібної кількості. Заміновання вищих кваліфікованих сил практиками, як це робилося досі, визнано вже большевиками нецільним з огляду на відставання їх знання від новин в техніці.

5) З метою збільшення, зацікавлення робітництва, звернено велику увагу на поліпшення соціального забезпечення, для чого асигнуються потрібні суми, які стало зростають. Звернено увагу на доцільне використання асигнованих сум.

6) Спроби поліпшити матеріальний стан робітництва шляхом впровадження нової тарифної ставки, яка касувала низку не-

доладностей, не дали бажаних наслідків, не закріпили робітництва на промисловості. Плинність зростає, підриваючи всі фінансові плани окремих підприємств.

7) З огляду на те, що дотеперішні заходи поліпшення харчової справи не дали наслідків, передано ЗРК в розпорядження адміністрації, з одного боку, з метою звалити з себе відповідальність на адміністрацію за забезпечення харчами, а з другого боку, і втягти саму робітничу масу в справу заготівлі харчів.

8) Поруч вживається і низку репресивних заходів щодо боротьби з плинністю, а саме — звільнення за невихід на працю, позбавлення права користування забірними книжками, як рівно-ж і позбавлення права користування державними помешканнями після звільнення.

Реферат, складений на підставі останніх даних совітської періодичної преси, викликав велике зацікавлення і жваві дискусії, в яких брали участь: проф. І. Шовгенів, Гл. Лазаревський, П. Денисенко, О. Чубенко і Є. Гловінський.

— 8 березня с. р. в помешканні Інституту відбулася доповідь п. В. Прокоповича про Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

— 26-го лютого б. р. відбувся публічний виклад проф. В. Садовського на тему «Національний і соціальний склад промислового робітництва УССР». Докладчик освітив питання про ті зміни, які зайшли в складі робітництва в наслідок совітської політики. Відмежування робітництва й утворення з нього окремої соціальної групи на Україні в результаті тих специфічних причин, при яких відбувався тут розвиток капіталізму, переходило з опієнням в порівнанні з Західною Європою. Лише поволі наростали кадри робітництва постійного складу й зменшувалися кадри тимчасових робітників, які ще не зірвали зв'язку з селянством. Події великої війни загальмували нор-

мальний розвиток цього процесу. На час наступлення совітської влади робітництво України складало соціальну групу з дуже низьким питомим тягарем серед загальної маси людності, в якій значна частина складалася з кадрів перемінного складу і в якій поважну роль відігравали кадри зайшого робітництва, не зв'язані з Україною ані національно, ані територіяльно. Совітська політика викликала одплив од пролетаріату певної частини постійних кадрів; в зв'язку з загальними установками совітської системи з робітників в першу чергу рекрутувалися працівники для державного апарату, для армії, з робітників мали бути утворені кадри нової інтелігенції, і тим то з них у першу чергу рекрутувалися учні для вузів і технікумів. В результаті певна частина кадрів з пролетаріатом поривала й переходила до інших соціальних груп. Земельна реформа большевиків, яка привела до створення великої кількості нових дрібних господарств, їх сільсько-господарська політика, що вела до заховання за сільським господарством споживчого характеру, вела до задержання нормального розвитку процесу звільнення кадрів зайвої робочої сили на селі; у зв'язку з цим в період колективізації владі довелося стати на шлях примусового вербування робочої сили.

Переведення індустріялізації збільшило попит на нові кадри робочої сили, які довелося ще далі, тим більше черпати з головного резервуару запасів зайвої робочої сили на Україні — з селянства. В результаті селянські кадри перемінного складу серед робітництва починають відігравати ще далі, то більшу роль; відбувається процес деформачії й декласачії робітництва.

На Україні перед війною й революцією поважну роль серед робітництва відігравали кадри зайшого робітництва. За часів совітської влади становище в

цьому відношенні, спеціально в Донбасі, не змінилось.

На думку совітських ідеологів, український пролетаріят є тою базою, на якій має бути збудована українська совітська державність і українська культура. Напрямої еволюції, яка відбувається серед робітництва, його декласація й деформація, вказують, що ці ідеологічні конструкції перечать фактам.

— 22 січня у Львові. 22. I. с. р. Відділ У. Ц. К. у Львові влаштував свято проголошення самостійності України. Програм: реферат М. Корчинського на тему «Розвиток ідеї самостійності України»; концерт — «Молитва» з опер. «Запорожець за Дунаєм», Д. Гонта — тільки козацьких дум і пісень, спів під бандуру. Закінчилося свято співом національного гімну.

— Свято незалежності в Августові. В неділю 22. I. с. р. о годині 13-ій в помешканні голови відділу відбулося святкування річниці проголошення IV Універсалу 22. I. 1918 року. Присутніми були, крім 16 дійсних членів, ще й співробітники з околиць м. Августова, числом 12, як рівно-ж були присутніми й представники місцевої «вільно-козачої» станиці ім. отамана Назарова. Вітаючи своїх гостей, голова зазначив, що козакам Україна повинна подати не тільки поміч моральну, а, коли прийде час розправитися з ворогом Москвою, — ще й поміч матеріальну й фізичну: тоді тільки і будемо господарями у своїх хатах, коли буде між українцями та козаками згода та братерство зброї.

Отаманом станиці п. Сарановим було сказано промову, в якій він підкреслив необхідність спільно боротися з Москвою, єднатися в тісню та дружнцю сім'ю, щоби бути міцними та твердо стати на своїх землях.

Потім було заспівано національні гімни — український та війська донецького.

Головою відділу було сказано

промову, в якій було змальовано картину наших політичних та збройних змагань з моменту перших днів революції аж до проголошення IV-го Універсалу, — коли ця боротьба прибрала ясніші та конкретні форми, коли IV Універсал остаточно сформулював наші домагання, наші збройні чини. Далі було пригадано всі звірства Муравйова та його азійські засоби боротьби з мирним населенням українським, далі — Крути, Базар, св. п. С. В. Петлюру, б. Голову Директорії та Головного Отамана Армії У. Н. Р., усі ті сотні тисяч невідомих могил, бур'яном порослих, де легли спочивати найліпші сини України. Все це є принесено за IV-й Універсал, за прадідівські ідеали.

Після промови голови відділу промовляв секретар відділу п. Ст. Бончальський. В промові своїй він закликав до єдності, згоди, жити дружньою сім'єю з нашими сусідами козаками, бо-ж тільки в тій згоді і зможемо ми вступити в боротьбу з москалями за незалежність.

По закінченні було заспівано національний гімн «Ще не вмерла Україна». Це святкування пройшло в дружній та теплій атмосфері, і всі присутні довго не розходилися, ділячися своїми враженнями, споминами, надіями.

— Пам'яті Миколи Карповича Садовського. Відходять од нас старі борці, що на світанку українського відродження світили ясними зорями і будили український нарід, не даючи його припати ворогам. Валяться останні снопи з перед-революційної доби, з смертю яких перегортається нова сторінка нашої історії, вкрита їх іменем і їх невсипучою працею для українського народу.

До цих старих борців, цих «останніх снопів» перед-революційної доби, належав і Микола Карпович Садовський, який оце недавно помер «на рідній, не своїй землі», і пам'ять якого вшанувала українська колонія у Варшаві 24 лютого с. р. жалібною академією.

Академію відкрив керovníк

культурно-освітньої секції УЦК п. В. Красноспільський. В своїй промові підкреслив він той смуток, який огортає душу кожного українця на вістку про смерть цієї великої постаті в історії нашої національної боротьби, і торкнувся ролі українського театру в дореволюційній добі та тієї праці, яку для українського театрального мистецтва пожив покійний Микола Карпович.

До почесної президії академії було запрошено п. ген. В. Сальського, п. М. Ковальського та п. проф. Р. Смаль-Стоцького, після чого пам'ять покійного було вшановано вставанням.

До програму академії увійшли промови, присвячені пам'яті Миколи Карповича, з якими виступили д-р Л. Чикаленко, інж. Є. Маланюк та п. Г. Лазаревський.

Саля клубу «Прометей», де відбулася академія, була замалою, щоб вмістити всіх, що прийшли віддати шану пам'яті покійного.

Д-р Л. Чикаленко в своїй промові торкнувся етапів життя Миколи Карповича, даючи при цьому докладну характеристику як його особи, так і цілої родини Тобілевичів, як тако-ж і цілого того гурту людей, що в тих часах відігравав визначну роль як в історії українського театру, так і в українському національному житті взагалі.

Особу покійного характеризує він як людину з величезною енергією і запалом, яко дійсного представника запорозької вільності, що брав од життя все інтуїтивно, з розмахом, без надзвичайної підготовки, що своєю душевною красою очаровував усіх з першого погляду.

Покійний ще в далеких перед-революційних часах був визначцем тієї концепції, що лише на руїнах старої царської Росії може повстати вільна незалежна Україна. Він нервово слідкував за подіями як російсько-японської, так і світової війни, чекаючи, що принесе вона справдження його затасних надій.

І не помилився... Разом з нами пережив він часи відродження

України, коли він як би виїшов з тісної будови театру і влився в широке відродженне українське життя 1917-20 років, коли не обходилася без його участі ні одна маніфестація, ні одне національне свято.

Інж. Є. Маланюк торкнувся короткого перебування Миколи Карповича на еміграції, де, як зазначив він, ця велика людина, цей великий артист не зміг знайти собі приміщення, бо не підходив до того тла, на якому жив. Торкнувся докладчик тако-ж повороту Миколи Карповича на Україну, який відбувся при звуках совітських фанфар — «Садовський з нами», і який перетворився в нужденне сіре існування, коли «вже ім'я було використано, а особа стала непотрібною».

Далі торкається докладчик прикмет і особливостей особи покійного, як людини і як мистця, що був центральною фігурою в українському театрі в останніх 30-ти роках XIX століття і на початку XX-го. З його смертю впав останній сніп великої доби українського театру.

Наступний промовець п. Г. Лазаревський торкнувся життя покійного по повороті на Україну. Він торкається кількох зустрічей з Миколою Карповичем, переважно на сцені, пригадає тако-ж святкування на сов. Україні 40-літнього ювілею сценичної діяльності Марії Зап'яковецької, коли вистарчило було прочитати привіт від Садовського, щоби цілий театр задріжав від оплесків та овацій.

Постать Миколи Карповича Садовського характеризує докладчик як вартового над вогниками українського національного життя, щоби не давати їм згаснути і запалювати нові.

Аналізуючи сучасний стан українського театрального мистецтва на Україні, докладчик приходить до висновку, що діяльність М. К. Садовського зприничилася до великого розвитку українського театру. Микола Карпович умів сіяти, а насіння падало на родючий український чорнозем. «Яке коріння, таке й насіння. А поскільки ми мали таке коріння,

як Микола Садовський, то бояти-ся за долю українського театру тепер не доводиться...»

І. Л.

— З життя Варшавського Комітету Т-ва Прихильників Української Господарської Академії. 26 березня с. р. відбулися загальні збори членів Варшавського Комітету Т-ва Прихильників УГА. Збори відкрив голова комітету ген. В. Сальський короткою промовою, в якій підкреслив значіння акції Т-ва Прихильників Академії та запропонував обрати президію зборів, до складу якої увійшли: пані К. Чайківська — представниця Союзу Жінок-Емігранток (голова) та інж. Є. Гловінський — представник Українського Наукового Інституту (секретар).

Звіт з діяльності Комітету зложили: ген. П. Шандрук, яко секретар, та інж. Л. Панасенко, яко секретар. Із справоздання видно, що Комітет на сьогодні має 86 друзів, в тому 62 дійсні члени (з них 10 юридичних осіб), 20 членів жертводавців і 4 жертводавців. На протязі попереднього року зібрав Комітет 2206 зол. 10 гр. членських внесків. Із справоздання Управи Комітету видно тако-ж, що в минулому році Комітет провадив активну діяльність, зв'язану як з придбанням нових членів Т-ва, так і з пропагандою його завдань, як рівно-ж і завдань Інституту позаочного навчання при УГА.

Звіт Ревізійної Комісії зложив інж. Д. Клекоцький — представник Т-ва Допомоги Українським Студентам м. Варшави.

До нової Управи Комітету обрано: ген. В. Сальського, ген. П. Шандрука та інж. Ол. Панасенка. До Ревізійної Комісії — пані К. Чайківську, інж. Є. Гловінського та полк. Д. Ржечицького.

На пропозицію президії збори ухвалили текст заклику до українського громадянства в справі підтримки акції Т-ва, і на пропозицію пані К. Чайківської — ухвалено організувати низку вкладів про Академію й Т-во.

— Загальні збори членів Т-ва Допомоги Українським Студентам Вищих Шкіл м. Варшави відбулися 19 березня с. р. Збори відкрив голова Управи Т-ва п. проф. Р. Смаль-Стоцький. До президії зборів було обрано п. ген. В. Сальського — на голову, і п. С. Кірічка — на секретаря. Затвердивши протокол попередніх загальних зборів і вшанувавши вставанням пам'ять бл. п. П. Сулятицького, збори заслухали справоздання з діяльності Управи Т-ва за минулий рік, яке зложив п. проф. Р. Смаль-Стоцький, та звіт Ревізійної Комісії, який зачитав п. ген. П. Шандрук.

Затвердивши справоздання Управи та уділивши їй абсолюторіум і висловивши подяку за працю для студентства, збори рівно-ж затвердили план діяльності Управи Т-ва на наступний рік і одногосно обрали нову Управу Т-ва в попередньому складі її: проф. Р. Смаль-Стоцького, проф. М. Кордубу, д-ра Л. Чикаленка, інж. Я. Танцюру, інж. В. Шевченка, інж. І. Зварійчука та інж. Д. Клекоцького. Кандидатами до Управи ввійшли: інж. Чубенко, інж. В. Яновський та інж. А. Кмета. До Ревізійної Комісії обрано: ген. П. Шандрука, пані д-р Мироновичеву та інж. П. Сікору. Заступники до Ревізійної Комісії: ген. В. Змісько та п. С. Іванович.

Діяльність Т-ва в минулому році була не менш інтенсивною, як в попередніх роках. Вистачить пригадати, що на протязі минулих чотирнадцяти місяців Т-во видало на утримання інтернату для студентів 3511 зол. 16 гр., на утримання дівочої бурси — 689 зол. 62 гр., на сніданки студентам і студенткам — 359 зол. 92 гр., на стипендії — 540 зол. 60 гр., на одноразові безповоротні допомоги — 977 зол. 10 гр., на довготерминові позички — 2187 зол., на допомогу на мешкання — 786 зол. Загальна-ж сума, видана за цей час на ріжного роду допомоги українському студентству, перевищує 9000 зол., а за час існування Т-ва ця сума дійшла до 56.500 зол.

Оскільки взяти під увагу сучасний тяжкий матеріальний стан української академічної молоді, то наведені нами цифри допомогової акції Т-ва найліпше вже самі собою свідчать про ту поміч, яку Т-во несе українському студентству у Варшаві. Одначе Т-во далеко не обмежує своєї діяльності тільки фінансовою допомогою. І в планах Т-ва на майбутній рік фігурує ціла низка заходів до збільшення допомогових фондів Т-ва, які йому дозволять свою чинність поширити.

— З життя української колонії в Ченстохові. 8 січня с. р. в Українській Домівці при церкві відбулася традиційна ялинка. Програма свята, на яке було зібрано всіх дітей цілої української колонії, складався з декламації дітей, співу хору й сценичного образу, в якому взяв участь св. Миколай, який пізніше роздав усім дітям мішечки з солодощами. Крім того, спеціально для дітей було влаштовано лотерею, в якій кожна дитина щось виграла.

— 19 лютого с. р. в Українській Домівці відбулася урочиста академія, в першій своїй частині присвячена гетьманові І. Мазепі, а в другій — дню проголошення IV Універсалу та героям Крут і Базару.

Голова Ченстохівського Відділу УІЦК лейтенант флоти С. Шрамченко відкрив академію й виголосив реферат на тему «Історична постать великого гетьмана І. Мазепи», а п. А. Гошеватюк прочитав вірші, присвячені гетьманові І. Мазепі. В другій частині академії реферат про «IV Універсал, Крути і Базар» виголосив п. С. Паладійчук, а діти дуже гарно продекламували відповідні до свята вірші. Серед цих молодих виконавців належить відмітити Галочку Врублівську, яка виступила в національному вбранні, Мирославу Шлемєвич та Ірену Ципівську.

Закрито було академію співом українського національного гімну.

— 5 березня с. р. відбулися

загальні збори членів колонії, на яких було переобрано церковний комітет української православної церкви в Ченстохові. Обрано пор. М. Кулака, п. Д. Островершенка-Михальського та п. А. Латушкіна.

— 11 березня с. р. відбулися святочні вечорниці, присвячені пам'яті Т. Шевченка. До програми вечера ввійшли два реферати, спів хору та декламації дітей і дорослих. На святі був присутнім український п.-о. Вєливченко, який завітав з української станиці в Галіші та відправив українську службу Богу як 11, так і 12 березня, а після неї — панахиду по великому кобзареві України, що немало зпричинилося до піднесення урочистости Шевченкових днів у Ченстохові.

— Річний з'їзд організації в Польщі Української Радикально-Демократичної партії відбувся 12 березня с. р. в Варшаві в помешканні клубу «Прометей». На з'їзді були присутніми, крім членів варшавської групи партії, ще члени партії, які приїхали з провінції — з Лодзі, Пйотркова, Берестя і Білостоку. В працях з'їзду взяв участь і п. В. К. Прокопович, що в цей час перебував у Варшаві. Головував на з'їзді проф. О. Лотоцький, секретарем був інж. Д. Клецький.

З'їзд заслухав звіт президії організації, який виголосив голова її інж. Є. Гловінський, звідомлення з діяльності закордонного бюро партії і звіти з місць. З резолюцій, ухвалених на з'їзді, треба відмітити резолюцію про обов'язкову участь членів партії в політично-громадському житті еміграції, про сталий контакт президії організації з членами партії на периферії (шляхом обійників), про обговорення певних пунктів платформи партії на партійних зборах. В. К. Прокопович поінформував членів партії про сучасне політичне становище. Доручено новообраній президії переслати привітання Заступникові Голови Директорії і Головному Отаманові військ У. Н. Р. А. Лівичькому. Голова з'їзду в

імені з'їзду зложив привітання В. К. Прокоповичеві і в його особі цілому урядові У. Н. Р.

На наступний рік до президії обрано: на голову Є. Іловинського, на членів президії — В. Завадську, Д. Бакевича-Щуковського і Г. Скубія.

— З життя Українського Клубу у Варшаві. 18 березня с. р. відбулася чергова вечірка Українського Клубу у Варшаві, уже у власному помешканні. Перед вечіркою було влаштовано концертний відділ та офіційне відкриття нового помешкання п. л-ром М. Ковалевським, головою клубу.

В концертній частині сенсацією був виступ трьох бандуристів — пп. Теліги, Власенка та Березовського, які, як окремо, так і разом виконали низку українських дум і пісень, в тому числі й «Морозенка» та «Запорозький марш». З декламаціями виступав п. інж. Маланюк.

Вечірка пройшла з великим як моральним, так і матеріальним успіхом, зібравши значну кількість українського та місцевого громадянства.

— З життя корпорації «Запорожжа» у Варшаві. На суботніх збірках корпорації «Запорожжа» у Варшаві відбулася низка нових рефератів. 4 березня с. р. відбувся реферат члена корпорації І. Кураха — «Слово до української молоді». В короткому рефераті торкнувся докладчик де-яких моментів української визвольної боротьби та української сучасності і підійшов до завдань української молоді. Добре уложений доклад, хоч далеко не вичерпуючий широкою теми, яку поставив перед собою референт, викликав довгі дискусії, в яких корпорація підійшла ще раз до освітлення питання, якому і в минулому році було присвячено де-які дискусійні вечери.

Далі, відбувся слідуючої суботи реферат інж. В. Шевченка — «Де-що про молодь на Україні», в якому докладчик всебічно торкнувся життя молоді на Україні, її психології та ідеології,

базуючи свої дані не лише на інформаціях совітської й закордонної преси, але й на літературних постатях, оповіданнях збігців і т. д.

Тези цього реферату викликали велике зацікавлення як у членів корпорації, так і у гостей, що в значній кількості були на рефераті присутні.

Дискусії над тезами реферату відбулися на слідуючій вечірці, коли тако-ж відбувся реферат д-ра Л. Чикаленка, в якому докладчик торкнувся українського питання в російській еміграційній пресі, та схарактеризував ті дискусії, які останнім часом провадилися на сторінках «Возрожденія» та «Посльднихъ Новостей» навколо національного питання на теренах б. Росії.

Інж. Чубенко в своєму рефераті — «Організатори голоду» освітлив питання праці і її винагородження, та життя українського селянства в колхозах, підкреслюючи ті моменти, які впливають на його зубожіння.

— Відкриття філії у Львові Союзу Українок-Емігранток у Польщі. 19. III. с. р. відбулися установчі збори філії Союзу Українок-Емігранток у Львові, на яких присутніх було 15 жінок. Записалося вже до філії 19 жінок-емігранток, що мешкають у Львові. Н. Д.

— Ялинка для дітей українських емігрантів у Львові. Ялинка — яке чарівне слово! При звукові його маленьке серденько починає битися явніше, а перед розміряними очками випливає в сльві огнів пишиє деревце, на вершкучакого тасмничко поблискує віща зірка — символ провідного шляху. Нам — туди, до неї, до України!

Скільки тривоги, клопотів в маленьких серцях: ану не відбудеться, щось перешкодить... Нарешті, згряг ріжнокольорових метеликів-дітей влітає на саяно, де посередині стоїть вона — залита сльивом вогнів, вічно молода, завжди бажана дітям всього світа — ялинка!

Рідне оточення, привітні близькі обличчя, що стараються наперерив зробити приємність маленьким гостям, співи українських колядок, козацьких дум під бандуру, діточі співи й танці навколо ялинки, шум, веселощі — все це залишає в маленьких серцях солодкий клубок споминів, загриває їх любов'ю до свого рідного, до України.

Наша дівтора на еміграції так мало переживає ясних днів, тому й наш Відділ У. П. К. старається рік-річно бодай ялинкою прикрасити їм свята. Цього року відбулася ялинка 14. І., саме на наш Новий Рік, як завжди, у гостинному помешканні Т-ва «Луг». Дітей емігрантів було коло 20, а з маленькими гостями — 30.

Новиною цього річної ялинки був виступ наших дітей у пластичному танці зі співом «Сніжинки» (текст М. Вороного) під акомпанімент фортеп'яна. Цей номер відкрив вечірку. Далі відбулася концертна частина: 1) колядки у виконанні хору п. радн. Купчинського, 2) пісні й козацькі думи під бандуру — п. Д. Гонта.

Після чаю з бутербродами і солодкими пиріжками, дівтора перейшла вже до властивої забави: водили кола кругом ялинки, співали, гралися в різні гри то-що. Закінчилося свято роздачею торбинок з гостинцями. Цього року з причини кризи подарунки, і то практичні, дістали тільки бідніші.

Ще й досі згадують діти свою ялинку та дві забавні сніжинки — Левця і Оля Ковжунів, що в них ніхто б не пізнав хлопчиків.

Н. Д.

— Черговий виступ Українського Національного Хору ім. М. Лисенка у варшавському радіо відбувся 9 березня с. р. До програму концерту увійшли такі пісні, як «Думи мої», «Гамалія», «Ой, закувала та сива зозуля», «Кужіль» та інші. Концерт тривав 45 хвилин і залишив по собі гарне вражіння та широкий розголос.

— Концерт Українського Національного Хору ім. М.

Лисенка відбувся 19 березня с. р. в салі Варшавської Консерваторії. До програму концерту увійшли солові співи пані Т. Мазуркевичевої і п. М. Ольхового та низка пісень, виконаних хором, який ще раз виступив перед варшавською аудиторією в мішаному складі.

В Чехословаччині.

— Український Академічний Комітет, 17 грудня 1932 р. в Празі відбулися річні загальні збори Українського Академічного Комітету. Із звіту діяльності Комітету за минулий академічний рік треба зазначити наступне:

Влаштування II Українського Наукового З'їзду в Празі, який відбувся 20-24 березня 1932 р. і явився імпозантною маніфестацією української науки закордоном як великим числом учасників, так і якістю заслуханих на ньому докладів, та дав перегляд української наукової праці на еміграції за 10 літ. Рівно-ж великим успіхом користалася організована під час з'їзду виставка книжок — видаць української еміграції.

Другою важливою працею була справа підготовки до видання книжки в англійській мові — «Україна і український народ», яка вийде в ближчій часі і уявлятиме цінний збірник для інформації чужинців про Україну.

Далі треба відмітити зносини Акад. Комітету з Міжнародною Комісією при Лізі Націй для інтелектуальної співпраці та клопоту Комітету перед урядами ЧСР в справі становища українських високих шкіл.

Комітет влаштував два публічних зібрання з нагоди 2000-літнього ювілею Вергілія та 100-літнього ювілею Гете.

Крім того, фонд ім. Є. Чикаленка, що існує при Акад. Ком., видав «Уривок з моїх споминів за 1917 р.» — Є. Чикаленка.

До Комітету на день зборів належали 16 організацій: Український Університет, Українська Господарська Академія, Україн-

ський Педагогічний Інститут, Українська Академія Пластичного Мистецтва, Укр. Наукове Т-во ім. Шевченка у Львові, Укр. Історично-Філологічне Т-во, Укр. Науковий Інститут в Берліні, Укр. Правниче Т-во в ЧСР, Укр. Математично-Природниче Т-во, Спілка Укр. Лікарів в ЧСР, Укр. Університетське угруповання для Ліги Націй, Т-во Укр. Прихильників Книги, Укр. Педагогічне Т-во, Т-во Укр. Економистів в ЧСР., Спілка Укр. Техніків Сіл. Госп. в ЧСР та Союз Укр. Організацій Інженерів закордоном.

Крім того, до складу Комітету входять, як персональні члени, 8 осіб, а саме: академики проф. др. І. Горбачевський, С. Дністрянський, та С. Смаль-Стоцький, проф. др. О. Колеса, проф. О. Лотоцький, М. Славинський, О. Шульгин та А. Яковлів.

На зборах обрано нову Управу, до якої увійшли: голова — ректор У. В. У. акад. проф. др. І. Горбачевський, заступники голови — проф. др. С. Смаль-Стоцький і проф. А. Яковлів, генеральний секретар — проф. др. Б. Матюшенко, професори К. Мацісвич, С. Сірополько, С. Бородаєвський і доц. інж. В. Іванис. До Ревізійної Комісії увійшли: проф. М. Славинський та доценти Ф. Слюсаренко та В. Дяконенко.

— Українська Наукова Асоціація, яку нещодавно утворено в Празі для об'єднання українських наукових сил, впорядкувала 27 лютого с. р. в аудиторії Чеського Геологічного Інституту в Празі інавгураційні збори.

Голова У. Н. А. проф. Б. Іваницький у своєму вступному слові підкреслив велике значіння об'єднання наукових сил української еміграції. Три українських високих школи — Український Університет, Український Педагогічний Інститут та Українська Господарська Академія в Подєбрадах — мало не десять років провадили на еміграції працю на науковому ґрунті. Але ця праця кожною школою велася окремо.

Лише з утворенням Українсько Наукової Асоціації об'єднано українську наукову працю на еміграції, яке об'єднання, можна сподіватися, відкриє великі перспективи для української науки.

Далі промовець висловив подяку чехословацькому урядові за уможливлення для української еміграції ведення наукової роботи на терені Чехословацької Республіки, і прочитав телеграму, яку з нагоди відкриття У. Н. А. було ухвалено послати панові президенту ЧСР проф. Т. Масарикові. Було тако-ж прочитано список всіх тих інституцій та організацій як чеських, так і українських які вислали на інавгураційні збори У. Н. А. своїх представників або свої писемні привітання.

З першим рефератом на зборах виступив доц. Укр. Педаг. Інст. д-р М. Дольницький, дійсний член УНА, на тему «Україна в географічному поділі Східньої Європи». За новими даними науки Східня Європа, так само як і Західня, є комплексом окремих геогр. країн. Серед цих країн, що склали Російську державу, а власне Біломор'я, Уральський край, Балтика, Каспій та Україна, — ця остання своєю етнографією й мовою є цілком особною географічною країною, лісо-степового характеру. Але тому що Україна не була самостійною державою, її й не було, як таку, включено в описову географію Європи і в географічних поняттях Західньої Європи немає поняття Україна. Крім того, політична єдність Росії примушувала Західню Європу вважати її не комплексом окремих країн, а одним географічним цілим. А незнання на Заході східно-європейських мов ще більше сприяло тому, що географічна наука мало знає про Україну, як географічно самостійну одиницю.

Другий референт, доц. Укр. Педаг. Інституту д-р В. Січинський, дійсний член УНА, подав виклад про «Особливості ренесансової архітектури на Україні» (із світляними образами).

Обидва ці виклади, хоч і суто наукового характеру, було уваж-

но вислухано й ширшою публікою, яка була присутня на святі, з великими зацікавленням.

3. М.

— Музей Визволення і Боротьби України.

Рівночасно із збірковою акцією на будову власного помешкання, йшла в Українськiм Музеї в Празі і дальша праця в напрямі нагромадження матеріялу, яка дала в останніх часах небуденні успіхи. Особливо поповнилися колекції військові збіркою уніформ українських військ та великою колекцією (150 штук) дуже добре збережених негативів, що стосуються до історії Українських Січових Стрільців. В дарунку від полковника Росіневича дістався Музеєві інтересний документ часів отаманії: універсал, виданий повстанським отаманом Гулим - Гуленком. Колекція грошевих знаків, що були в обігу по таборах українських полонених, вже зібрана повністю.

Культурний відділ має те-ж багато цікавих придбань. Особливо інтересний є Львівський Службник з 1666 року, дарований книгарем Ю. Сірим. Дуже цінним доповненням музейних колекцій української преси з часу власної державности являється присланий д-ром Л. Чикаленком з Варшави транспорт Кам'янець-Подільських часописів 1918-19-их років.

Для історії відродження має значіння частина приватного архиву покійних О. та І. Вілінських. Дуже цінними є кількатомові рукописні мемуари М. Стороженка, що стосуються до історії старої Київської Громади 70-80-их років. Останніми часами веде Управа Музею переговори з Педагогічним Інститутом у Празі що до передачі майна в зв'язку з можливою близькою ліквідацією цієї установи.

— Шевченківське свято в Празі. Український Республікансько-Демократичний Клуб у Празі влаштував 11. III с. р. урочисту академію, присвячену пам'яті Т. Шевченка.

У вступному слові голова Клубу проф. М. Славінський, висвітлюючи загальне значіння Шевчен-

ка для відтворення української нації, правдиво зауважив, що Шевченко, як біблійний пророк, своїм геніяльним розумом обіймав минуле, розумів сучасне й прозирав у будуче нашого народу, і що багато з його пророкувань здійснюється тепер, коли розбуджена й оформлена ним українська нація встала до самостійного життя.

Академик проф. Смаль-Стоцький в рефераті на тему «Концепція Шевченкової поеми «Сон» та її переведення» відмітив, що ця поема — це найбільш політичний твір Шевченка. В ній поет малює правні відносини між Україною й Московщиною, проклинає мучителів України, але й сподівається, що вже недовго пануватимуть над Україною її кати-царі. Цю концепцію поеми «Сон», Шевченко прекрасно перевів і в ній з особливою силою відбилася тепільність великого поета. Це поема суто національна, і погляди де-яких інтерпретів про впливи «Дзядів» Міцкевича на цю поему докладчик цілкомито відкинув.

Цей реферат акад. Ст. Смаль-Стоцького єсть одним з циклу його студій творчости Шевченка, виконаний з великим розумінням глибини Шевченкової думки. Кожному слову Шевченка докладчик надає значіння, бо, як він каже, у Шевченка немає зайвих слів.

Декламація творів Шевченка артисткою Наталією Дорошенковою була, як і завжди, прекрасною. Взагалі треба сказати, що виступи артистки надають урочистим академіям мистецького характеру, і за ці моменти високих переживань при її декламації наше громадянство складає артистці глибоку подяку.

3. М.

— Жалібна академія пам'яті М. Садовського в Празі. Союз Українських Журналістів і Письменників на Чужині влаштував у Празі жалібну академію пам'яті великого українського артиста, в якій прийняла участь велика кількість українського громадянства — старшого й молодшого.

Голова Союзу проф. Ст. Сіро-

полко в теплих словах з'ясував значіння М. Садовського, як громадського діяча й першорядного артиста, що своєю грою й співом чарував слухачів.

Проф. Дм. Антонович у своїм цікавім і обґрунтованім докладі з'ясував діяльність М. Садовського, як творця українського побутового театру, організатора славнозвісної української трупи, до складу якої входили, крім самого М. Садовського, такі корифеї української сцени, як М. Заньковецька, Затиркевич, Максимович, брати Тобілевичі. Ця трупа захоплювала своєю грою по великих і малих містах широкої України не лише українське громадянство; її приймали з великим визнанням і в Петербурзі, де сам тодішній можновладець Олександр III захоплювався художньою грою «малоросів», і де Садовському й Заньковецькій робилися такі привабливі пропозиції і переходу на російську сцену.

Добитися такого ефекту в самій столиці Російської імперії допоміг трупі Садовського своїм прилученням до неї Михайло Старицький, багатий український поміщик, який коштовний діамант трупи вставив у золоту оправу, офірувавши їй ввесь свій маєток. Але після такого успіху української трупи Садовського перед самим російським двором все-ж її не було допущено до Києва, і тодішній київський генерал-губернатор ген. Дрентельн пояснював таку заборону тим, що в Петербурзі українська вистава це тільки театр, а в Києві — це політика.

1881 рік являється початком українського організованого побутового театру, з яким нерозривно зв'язано ім'я Садовського. Трупа Садовського об'єднувала в собі найкращі українські драматичні сили. Але, через зкупчення в ній багатьох артистів на однакові ролі, вона мусіла з часом розділитися.

Найбільшою заслугою Садовського, як організатора, являється те, що трупа його стала не мандрівною, а постійною українською трупою. Роль Садовського,

як організатора постійного українського театру, має бути зафіксована історією. Садовський був художнім інтерпретатором української художньої лірики. Ліричні моменти гри були у нього такі прекрасні, як ні в кого іншого. Його амплуа були також історичні ролі — Б. Хмельницького, П. Дорошенка. Дару комізму, яким так вславилися брати його, у Садовського було менше, і моменти ліричного настрою переважали у нього все інше.

Третім промовцем на академії був колишній поміщик Садовського в режисурі п. Миленко. Він згадав деякі моменти спільної праці з Садовським. Особливо характерною рисою гри Садовського промовець вважає те, що свої коронні ролі він не грав, він перевтілювався в них, і цим власне перевтілюванням і робив на публіку таке колосальне враження.

Далі, перед прибраним українськими стрічками портретом М. Садовського, що, як живий, дивився на слухачів з-під пензля пані К. Антоновичової, було засліва-но «вічну пам'ять».

З глибокою подякою до впорядчиків свята, аудиторія розійшлася, повна жалю по великій втраті й глибокого пістету до великого артиста.

З. М.

Доклад доп. В. Садовського про «Підсумки п'ятилітки в С С С Р». На зборах Українського Республікансько-Демократичного Клубу в Празі 23 лютого с. р. п. доп. В. Садовський прочитав реферат про «Підсумки п'ятилітки в ССР», попередивши, що для свого докладу він використав лише совітські джерела. Докладчик подав перегляд совітської преси в царині господарсько-промисловій, починаючи від 16 конференції комуністичної партії, яка відбулася в квітні 1929 р. і яка встановила принцип плановості індустріялізації країни. За планом конференції чисто аграрна країна мала перетворитися в аграрно-індустріяльну, а колективізація сільського господарства мала

здійснитися на 17 відс. всього числа приватних господарств. Але в дальшому совітська влада не тільки не дбала про переведення ухваленого конференцією плану, а чим далі стала його все більше порушувати. Перебудова господарства переводилася не за ухваленим планом, а навпаки, часто всупереч виробленим засадам. Темп індустріялізації країни було значно збільшено, від чого плановість праці тако-ж страждала. Колективізацію проти плану було збільшено в 5 разів. Робітництву було постановлено завдання прискорити процес індустріялізації. Всі ці прискорення темпів і збільшення розмірів привели до цілковитого значення плану п'ятилітки, який було визнано за надто повільний і навіть творців його було притягнуто до суду, як шкідників, які, ніби, навмисно хотіли затримати розвиток індустріялізації.

Результатів п'ятилітки не можна встановити в цифрах, бо припинено публікування найпотрібніших для того статистичних даних. За браком цих даних не можна перевірити заяву Сталіна, що п'ятилітку переведено на 94 відс. Можна лише з певністю констатувати, що інші дані протирічать подібним твердженням Сталіна. Так, наприклад, хоча в деяких дрібних царинах перебудови господарства й існує перевиконання плану, але в інших — недовиконання являється яскравим (вугіль, металургія). Перевиконання плану переведення колективізації сільського господарства являється тільки механічним, а органічно в колективізації існує недовиконання плану, бо урожайність, ця головна прикмета розвитку господарства, не підвищилася, а навпаки — знизилася.

В переведення індустріялізації країни вложено капіталів без порівняння більше, ніж планувалося. Наймана сила, що за первісним планом обраховувалася в 11 міль. душ, в дійсності досягла 22 міль. Не зважаючи, однак, на значне збільшення капіталів і робочої сили, продукційність на-

роднього господарства не підвищилася, а, навпаки, знизилася, і, таким чином, в результаті п'ятилітки привела до зниження матеріального рівня, яке зараз в СССР спостерігається. Добробут народних мас сильно підупав. Хоч при цьому розміри заробітної платні піднеслися, — реальна заробітня платня значно впала.

На Україні п'ятилітка принесла велику розруку в народнім господарстві і закінчилася повною його руїною. Кам'яновугільна промисловість України зазнала хижакських методів господарювання, а Дніпрельстан, цей єдиний позитивний вклад в народне господарство, що мав стати джерелом електричної енергії для ріжних підприємств, досі не має споживачів своєї енергії, бо замість 13 великих підприємств, що мали обслуговуватися цією енергією, побудовано тільки одно, та й то в зменшеному розмірі.

3. М.

— Другий річний з'їзд Союзу Організацій Інженерів України вна Еміграції відбудеться 16-17 цього квітня в Подєбрадах.

— Курси Українознавства на Українським Технично-Господарським Інституті позаочного навчання при Українській Господарській Академії у Подєбрадах. Українська Господарська Академія має на увазі в найближчому часі відкрити Курси Українознавства методом позаочного навчання, як то вона провадить в існуючому при ній Технично-Господарському Інституті. Завданням курсів є дати національну освіту широким колам українського громадянства, що мають попередню загальну освіту.

Курси мають творити закінчену цілість в тому розумінні, щоби після закінчення їх, студіюючий дістав повний комплекс загальних відомостей про Україну та український нарід.

Програм курсів такий: українська мова, історія України, істо-

рія української літератури, українська культура, історія укр. громадських рухів в XX ст., фізична географія України, економічна географія України, соціографія і націологія. Крім того, згодом маєтись на увазі для бажаючих додатково організувати курс історії жіночого руху.

Зокрема, курс української культури має містити такі відділи: народня культура, освіта, церква, філософія, театр, музика, пластичне мистецтво, матеріальна культура, правова свідомість, осягнення української науки й инш.

Загальний розмір всіх лекцій має бути біля 1500 сторінок. Кожен курс буде випущено окремою книжкою. Лекції висилатимуться кожному студуючому поступово зошитами і залишатимуться йому у власність, як необхідний справочний матеріал в українських питаннях.

Термін навчання 3 семестри (півтора роки). Після закінчення курсів і зложення відповідного іспиту перед іспитовою комісією студуючі діставатимуть відповідний диплом.

Всі підручники буде написано спеціально для цих курсів запрошеними фахівцями з професорських кол Української Господарської Академії та инших українських високих шкіл. Писатимуться курси легкою, популярною мовою, оскільки характер самого предмету не дозволить, не понижуючи його наукової вартости.

Звертатися на адресу: Ukrajinska Hospodarska Akademie, Podébrady — Tchecoslovaquie.

— Початок нового семестра в Інституті позаочного навчання в Подєбрадах. В квітні місяці починається літній семестр навчання в Українському Технічно-Господарському Інституті. Подається до відома тим, хто має намір вступити до Інституту, що хоча впис для позаочного навчання часом не обмежений, але зручніше, щоби вони почали свою науку з початком семестру.

Виклади на Курсах Українознавства розпочинаються з почат-

ком травня. Зголошення на впис приймає дирекція УТГІ без обмеження терміну.

В Болгарії

— Свято незалежності в Софії. У неділю 2 січня с. р. «Українська Громада» разом з «Культурним Об'єднанням» обходили свято державної незалежності та соборності України.

О год. 11, після служби Божої, до церкви св. св. Кирила та Методія бувши старшини внесли прапор Української Громади і два п.-отці болгаре відслужили замовлену службу, після якої було піднесено многоліттє всьому українському народу та «вічну пам'ять» тим, що життя своє віддали за Україну. Добрий хор під керівництвом п. Володина створив святочний настрій.

По скінченні молебствія всі зібралися в салоні при церкві на урочисту академію, яку відкрив голова Громади п. проф. Паращук гарно виголошеною промовою. В промові своїй п. Паращук указав на святість історичної дати 22 січня для українського народу, коли слово «незалежність» пролунало по всій українській землі, і що цю дату тепер святкують усі українці, де б вони не знаходились, а тако-ж і там, де зараз не можна і думати вільно, — тихенько згадують цю дату, як казав безсмертний Тарас Шевченко, щоб і вітри не чули.

Закінчуючи свою промову, промовець закликав усіх до єдності, до спільної праці, щоби, хоч і ріжними шляхами, дійти до здійснення універсалу, проголошеного 22 січня 1918 року.

Далі, панночка Тетяна Рибальченківна з великим умінням і хистом прочитала вірш, який зворушив присутніх до сліз.

Від Української Громади виступав з рефератом п. Тимофіюк, а від Культурного Об'єднання — п. Шеманський. Обидва референти були заслужено нагороджені оплесками.

Академію закрив голова Культурного об'єднання п. Колесни-

ченко високопатріотичною промовою та побажанням як найскорше повернутися на самостійну, незалежну Україну.

І. Карпилівський.

— Шевченківське свято в Софії. Українська еміґрація в Софії, як і щороку, відсвяткувала в неділю 12 березня с. р. Шевченкові роковини.

У церкві св. св. Кирила й Методія було відслужено панахиду п.-о. Дмитром (болгарський священник, але всі звать його українським), який до присутніх, що зійшлися на цей раз в дуже поважній кількості, сказав гарну, змістовну промову. У своїй промові п.-о. Дмитро зауважив що Шевченко, який боровся за визволення свого народу, належить не лише українцям, а є він всеслов'янським, світовим генієм. Він належить всім тим народам, які люблять волю.

Після церкви все громадянство зібралося в сусідньому салоні, де відбулася святочна академія, яку відкрив вступним словом п. Колесниченко. Оркестра заграла «Заповіт» та «Ще не вмерла Україна», після чого почалася програма свята.

Маленька донька одного з членів Громади продекламували вірш на честь Шевченка, а панна Рибальченківна продекламувала «Минають дні, минають ночі». Потім було зачитано кілька рефератів: п. Крутицький прочитав біографію Шевченка, п. Коршун — на тему «Пророк національного відродження України», та ще два реферати прочитали пп. Федорний і Шипонський. Свято пройшло добре і всі були вдоволені.

Закрив свято п. Тимофійок короткою, але гарною промовою.

Б а л к а н .

В Югославії

— Шевченківський вечір у Білгороді. Українська Громада в Білгороді відсвяткувала цього року Шевченківські роковини 11 березня урочистим вечором, різноманітній програм якого складався з 26 точок, між якими були рефе-

рати, співи, музика і декламації.

У виконанні цього великого програму взяли участь пані О. Волошина, Заболотня, В. Зівертова, М. Колесникова, А. Покровська та М. Шляхова, і пп. В. Андрієвський, Андрєсв, М. Баскевич, М. Заполенко, О. Зіверт, М. Іванович, К. Константинович, П. Махров, Й. Прокопюк, І. Хрипак, К. Цвітанович, А. Шевчіков та хор під орудою п. П. Загребельного. За браком місця ми не маємо тут можливості навіть коротко переглянути цілого програму ввчєра, зазначимо лише, що, за малими винятками, був він підібраний і виконаний дуже добре і лишив глибоке вражіння на слухачів, які вщєрть заповнювали салю «Великого Грантовця», де відбувався цей вечір.

Управа Громади, при щирій допомозі всіх учасників, а особливо пані М. Колесникової, котра керувала цілою співочною частиною ввчєра, і п. П. Загребельного, що за короткий час zorganizував хор і з ним розучив «Заповіт» і «Думу на смерть Шевченка», — зуміла гідно виконати свій національний обов'язок, упорядкувавши цей імпазантний вечір.

Сильне вражіння на присутніх зробили ті хвилини, коли майже в цілій салі погасло світло і освітлюлася прозора картина з могилою нашого пророка Тараса Шевченка та полилися урочисті слова його заповіту. Вражіння від цієї картини ще поглибили і посилили патріотичні вірші п. К. Цвітановича, які були пристосовані до цієї хвилини і які з почуттям виголосив сам автор.

З тутешньої преси в цьому році роковини Т. Шевченка відзначила велика щоденна газета «Време», яка в числі з 12 березня умістила дуже цікаву статтю про українського генія та одночасово і про українську культуру та прагнення українського народу. В цій статті, між иншим, цитуються і слова редактора часопису «Вила», — в якому в 1868 р. було видруковано переклад «Заповіту», — що всі слов'янські народи, крім сербів, знають Тараса Шевченка, та радяться лишити німець-

них і французьких письменників і почититися у Шевченкової музи.

Авторів статті у «Време» (п. В.Г.) приносимо найщирішу подяку всіх українців за його щире й правдиве слово в сербській пресі.

— Загальні збори Українського Товариства «Просвіта» в Новому Саді відбулися 24 лютого с. р., на них було обрано нову Управу Т-ва в такому складі: голова — п. О. Жаботинський, місто голова — п. М. Гавва, секретар — п. Б. Мартос, скарбник — п. М. Витчинкин, бібліотекар — п. Л. Бурзинський. До Ревізівної Комісії обрано пп. Й. Венгрженевського та П. Загоруйка.

— Шевченківське свято в Новому Саді. Українське Товариство «Просвіта» в Новому Саді влаштувало 25 лютого с. р. вечір, присвячений пам'яті Т. Шевченка. На святі були присутніми всі члени Т-ва з дружинами, представники від вільнокозачої станиці на чолі з її отаманом п. П. Недбаєвським, і навіть знайомі росіяне, а тако-ж і місцеві новосадські громадяне.

Свято відкрив голова Т-ва п. Жаботинський короткою промовою, в якій з'ясував те велике значіння, яке мають шевченківські свята для всього українського народу, та подякував усім присутнім за те, що своєю присутністю на святі вшанували пам'ять великого співця України. Потім було зачитано два реферати — один про загальне значіння творів Шевченка для України, а другий про Шевченка, як маляра.

Далі співав хор під орудою п. Чорного — «Заповіт», «Ще не вмерла Україна» та багато інших українських пісень. Але-ж найцікавішою точкою програму були співи й гра на бандурі відомого бандуриста п. Чорного, який ласкаво погодився виступити на святі. Гучними оплесками нагороджували присутні кожний виступ п. Чорного, який своїми натхненими піснями з'єднав усіх в одному почуванні та у всіх пробудив думки про наше минуле та про нашу батьківщину, де ці

пісні родилися. Бандура зробила велике вражіння й на чужинців, які до цього час не мали нагоди її чути.

Після закінчення програму свята зібрані провели разом час в співах та приятельських розмовах аж далеко за північ.

Б. М.

У Бельгії.

— Шевченківське свято в Брюсселі. 18 березня с. р. заходами Т-ва «Незалежність» в Брюсселі відбулося віче, присвячене пам'яті нашого національного апостола й генія Тараса Шевченка.

В помешканні Т-ва, яке було уквітчано національними прапорами, поставлено було портрет поета в мережаних рушниках. Члени Т-ва були в повному складі. Було тако-ж багато гостей з околиць і провінції, члени Демократичної Громади Українських Емігрантів.

Голова Т-ва п. Я. Олексіюк відкрив збори й виголосив докладний популярний реферат «Біографія Шевченка». Потім присутні вислухали добре опрацьований і змістовний реферат п. І. Косеця на тему «Шевченко, як національний герой і поет», та реферат п. Ю. Яковлева, представника Головної Еміграційної Ради, на тему «Шевченко, як гуманіст і демократ. Його значіння». Взяв тако-ж слово п. Кочубей і розвинув філософію одного з віршів поета.

Далі п. Куценко дуже добре продекламував «Гайдамаки», а пані Косцева з великою чутливістю й красою продекламувала «Б'ють пороги» й інші вибрані вірші.

Урочиста частина свята закінчилася патріотичними промовами пп. Беззя й Осьмачка.

Потім присутні скористали з незвичайної нагоди бути разом в такому великому числі й провели час в товариській бесіді до пізнього вечера.

Слід на цьому місці відмітити постійну працю Т-ва, що є тепер єдиною українською організацією в Бельгії. яка провадить більш-

менш нормальне громадське життя, не дивлячися на загальну сироту й питому місцеві особливості.

В Німеччині.

— Нова Управа «Союза Представників Закордонної Преси» в Берліні. На останніх річних зборах «Союза Представників Закордонної Преси» (Berlin W. 50, Nurnbergerstrasse 53-56), що гуртує біля сотні журналістів із 42 країн Європи, Азії й Америки, вибрано такий новий відділ на рік 1933-й:

Проф. д-р. Зенон Кузеля (Україна, Канада) — голова, Карло фон Кігелъген (Фінляндія, Латвія й Румунія) — заст. голови, д-р. Вен. Шір (Австрія) — скарбник, А. Бінци (Франція), д-р А. Крум-Геллер (Мексико) і Ф. Рунге (Чехо-словаччина) — члени відділу.

В Китаю

— Відкриття Українського Дому в Шанхаї. 19 лютого с. р. в самім центрі французької концесії на рю Буржа відкрито Український Дім. Відкриття складалося із служби Божої, яку відправив п. Д. Дяченко, підняття над помешканням українського прапору і частування присутніх на святі, під час якого було виголошено промови головою Шанхайської Громади інж. Опадчим, інж. Вітковським, представником Тяндзинської Громади ген. Жуковським, представником Харбин-

ської Громади п. Гурченком, представником литвинів д-ром Юфіком, членом Ради Громади в Шанхаї п. Машиним і т. д.

Під час служби Божої співав хор під орудою п. Машина. Український прапор піднесено над будинком під спів «Ще не вмерла Україна». Помешкання було прибрано портретами Т. Шевченка, Голлового Отамана С. Петлюри, І. Франка і Костомарова та національними прапорами.

Серед присутнього громадянства на святі були такі особи: б. член Держ. Думи п. Шило, члени Ради Громади в Шанхаї — пп. Буженко, Собельник, Мисюра, Вансович, Тоцький, пп. Барабан, Шилін, Ціпкін, Дукин, артисти Ласкавий і Золотченко, пп. Швамберг-Яковенко, Петренко, та пані Левенцева, Браун-Бутенкова Важецина, Гриневичева, Біланова, Безручкова, Трошенко-Ласкава, Швецева й т. д.

— Виставка маляра Кричевського в Парижі. В галерії Зек в Парижі (place St. Germain de Près) з 31. III по 14. IV с. р. відбулася виставка праць відомого українського артиста-маляра Кричевського.

Замість великодніх поздоровлень і візитів зложили пожертви на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі: В. і Є. Прокоповичі — 25 фр., інж. Ю. Яковлів — 20 фр., І. Рудичів — 10 фр., М. Горолюк — 10 фр., інж. Б. Бокитько — 10 фр.

Українські Громадяне,

Річні Загальні Збори Варшавського Комітету Товариства Прихильників Української Господарської Академії, констатуючи, що жертвеність української еміграції не досягнула ще бажаних і можливих розмірів, звертаються з гарячим закликом вступити в члени Т-ва і в міру своєї спроможности вплачувати грошові датки. Ці датки можуть бути маленькими, але повинні вплачуватися справно, що місяця. Дрібними, але численними регулярними датками ми допоможемо Т-ву заховати єдину вільну українську політехнику, спричинитися до здійснення гасла Т-ва—«Нарід-собі». Це шлях, яким йшли інші культурні народи, що боролися за своє національне визволення.

Вписуйтеся і платіть!

26 березня р. 1933.

Зміст.

На Великдень, 16 квітня 1933 року в Парижі — ст. 1. Ніко. Листи до земляків, XX — ст. 3. Г л . Л. З чим повертатимемося? — ст. 6. Х р о н і к а . З життя української еміграції: У Франції — ст. 14. У Польщі — ст. 16. У Чехословаччині — ст. 23. У Болгарії — ст. 28. В Югославії — ст. 29. У Бельгії — ст. 30. У Німеччині — ст. 31. У Китаю — ст. 31.

З огляду на Великодні свята наступне число «Тризуба» має вийти в неділю, 30 квітня.

ГЕНЕРАЛЬНА РАДА СОЮЗУ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФРАНЦІЇ
вітає членів Союзу та все українське громадянство з Великодніми святами
ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Українська Громада в Шалеті

17-го квітня б. р. в мешканні Громади (18, rue Lavoisier, V é s i n e s à Chalette) о 16 год. відбудеться виклад пані д-ра філ. Р. Никитюкової на тему «Основні фази розвитку українського театру».

Вступ вільний.

Український Концерт в Парижі.

22 квітня с. д. в Maison Gaveau в Парижі (Salle des quatuors, 45-47, rue de la Boétie) відбудеться концерт українського подвійного квартету під керуванням п. А. Чехівського.

На програмі концерту композиції Кошиця, Лисенка, Пономаренка й т. д. При піаніно п. Пономаренко.

Початок о год. 9.
Квитки від 7 до 20 фр. на місці концерту.

Жіночий Комітет у Парижі для влаштування дитячих свят

організує 17 квітня с. р. великоднє полуднування для українських дітей о год. 3 в редакції «Тризуба» — 42, rue Denfert-Rochereau, метро Raspail або Denfert-Rochereau.

**Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imp. 40 Navarre, 5, r. des Gobelins, Paris (XIIIe)